

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Елисавета Борисова Вълчинова-Чендова,
ИИИЗк – БАН, проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

по процедура за придобиване на научна степен „доктор на науките“,
научна област 8. Изкуства, проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

име на дисертанта:

проф. д-р ИВАНКА АСПАРУХОВА ВЛАЕВА-СТОЯНОВА

тема на дисертационния труд:

„МУЗИКА НА МЮСЮЛМАНИ В БЪЛГАРИЯ В АРХИВНИ ДОКУМЕНТИ: АНАЛИЗИ, СРАВНЕНИЯ, СИСТЕМАТИЗАЦИЯ“

1. Кратки биографични данни за кандидата

Познавам проф. д-р Иванка Влаева от постъпването ѝ в Института за изкуствознание (дн. Институт за изследване на изкуствата) при БАН, работили сме заедно по различни проекти, активно сме си сътрудничили и в секция „Музиколози“ в СБК. Познавам трудовете ѝ и съм респектирана от нейната богата активност като музиколог и преподавател. Интересите ѝ са в различни сфери на музикалната история, културологията, етномузикологията, съвременното композиторско творчество. Основен акцент в научната ѝ работа са теми, свързани с източните традиционни и съвременни музикални култури. Автор е на 4 монографични изследвания и множество студии и статии, публикувани в чуждестранни и български издания. Активно е участието ѝ в научни конференции и други форуми у нас и в чужбина. Фундаментална за

българската наука е нейната книга „Музика по пътя на коприната“ – теоретични, исторически и етномузикологически студии (2009, 528 с.), отличена със специалната награда на секция „Музиколози“ при СБК „Книга на годината 2009“.

Няколко акцента от професионалната ѝ реализация: След завършване на НМА със специалност „история на музиката“ има тригодишна специализация по културология в СУ „Св. Климент Охридски“, научна специализация в Индия (2004) и в Музикалната консерватория в Солун (2012). Първият ѝ докторат е защитен в Московската консерватория (1997). Свързана с научната ѝ дейност е работата ѝ в сектор „Музика“ на Института за изкуствознание/Института за изследване на изкуствата (2003 – 2012). Преподава в СУ, НБУ и в Шуменския университет, а от 2012 г. е щатен професор в ЮЗУ „Н. Рилски“ – Благоевград. Има активна обществена и публицистична дейност. Дългогодишен член е на ръководството на секция „Музиколози“ в СБК, където инициира и се включва в различни творчески проекти и в реализацията на изданията на секцията. Член е на редколегията на: сп. „Българско музикознание“, сп. „Светилник“, Musicologist Journal, Rast Musicology Journal. Била е заместник-председател на Българския национален комитет на ICTM.

2. Данни за дисертационния труд, автореферата и публикациите

Дисертационният ѝ труд е в обем 390 с., в това число 204 с. основен текст, приносни насоки и 10 приложения. Авторефератът точно резюмира съдържанието на труда.

Като публикации, свързани с дисертацията, са посочени книгата „Традиционни общности и архивни документи. Музика на мюсюлмани в България“ (Благоевград: „УИ „Неофит Рилски“, 2022, ISBN 978-954-00-0319-1),

както и 15 студии и статии в рецензирани научни издания и сборници на български и английски език, които са посветени на теми, свързани с традиционни общности и актуални въпроси на терминологията в музикалната наука и образованието.

Приложената карта с попълнени индивидуални наукометрични показатели и тяхното съответствие с минималните национални изисквания красноречиво свидетелства за нейната голяма активност като умен и преподавател.

Оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на проф. д-р Иванка Влаева е посветен на музиката на мюсюлманските общности в България и разглежда един много важен и интересен въпрос – какво представят обозначените като „турски“ записи (писмени и звукови) в общите колекции от архивния фонд на ИИИЗк – БАН и какви музикални образи пресъздават те. Тези записи са правени през различни десетилетия на XX от водещи имена в музикалнофоклористичната наука. Трудът представя и нейния авторски опит и прецизност в работата с архивни материали и, което е много важно, и задълбочения ѝ подход при осмислянето им в посочения широк контекст. Към тези документи се прибавят и личните ѝ наблюдения върху съвременното представяне на традицията, и, разбира се, привлечени са и много библиографски източници.

Проф. Влаева специално подчертава, че в обозначението „турски“ се влагат различни смисли и названието е условно, включва: песни на турски език, които се пеят от турци, но и от българи, гагаузи, юруци и татари; песни, записани от информатори, които определят себе си като турци; песни и инструментални мелодии с турски маниер на изпълнение като звукоизвличане

и изразни средства; а също и песни, които се пеят от българи на турци по някакъв повод. Това се конкретизира при описанието на архивните документи.

Подходът към темата може да бъде проследен в структурирането на текста, както и от въведената от нея периодизация в постъпването на архивните материали.

Първата глава приемам като встъпление, насочващо вниманието към етническите общности в България, към медийния им образ и изследователския интерес към архивни колекции с такива материали. Авторският интерес на проф. Влаева към теми, обърнати към различни култури и музикални практики, както и към диалога между културните общности, в случая е свързан и с личния ѝ опит – работата ѝ с тези архивни материали в Музикалнофолклорния архив на Института и описването и разкриването на този архив поставя и началото на дългогодишните ѝ проучвания по темата. Още през 2005 г., в специален брой на сп. „Българско музикознание“ с текстове, посветени на архива, е публикувана нейната статия „Архивни записи на турска музика“ (2005, № 1, с. 75–91). В тези две десетилетия погледът ѝ върху архивните материали се разширява с личните ѝ впечатления от срещите с информатори и представянето на традиционния турски фолклор на съвременни форуми, които тя целенасочено и много активно осъществява.

Следващите две глави са посветени на архивните документи за музика на традиционни общности в България от първия период до 50-те години. Проф. Влаева изтъква, че по отношение на самите архивни материали, които се съхраняват в Музикалнофолклорния архив на Института, заедно със записването на български фолклор в теренните материали от началото на ХХ век са документирани с бележки и записи първите музикални образци и на други общности. Записват ги различни фолклористи и в различни области на България. Тези десетилетия са посочени като начален етап в събираческата

дейност. Колекцията е богата, обогатява се през следващите десетилетия и има архивни материали за различни етнически общности – гагаузи, власи, помаци, гърци, евреи, каракачани, куцовласи (аромъни/цинцари), руснаци, татари, турци, цигани. След пионерската систематична работа на Райна Кацарова през 20-те години на XX век и интереса, който проявяват някои изследователи към документирането на песни на българомохамеданите – помаците, ще добавя, че особено важен факт в тази насока са комплексната десетдневна Родопска експедиция през месец юли 1953 г. и отпечатаният сборник с материалите от нея. Тази експедиция е стратегически обществен и научен проект на БАН¹. През следващите десетилетия записваческата дейност до голяма степен е зависима и от културната политика. В този смисъл за мен особено интересни са записите до 50-те години. Те в голяма степен носят автентичността на традицията, която при затворените общности е по-съхранена. С поставянето на началото на организираното движение на събори, надпявания, регионални и местни празници през 60-те години на XX век, както изтъква и проф. Влаева, именно тези форуми са основното място, където се документират фолклорни изяви. На практика теренните записи са от сценичното представяне на музикалния фолклор вече като форма на художествената самодейност, която е предварително селектирана. И тук се очертава друг кръг от важни теми, които

¹ В подкрепа на това ще цитирам откъс от встъпителното слово на академик Петко Стайнов (директор на Института за музика тогава) към научно-отчетната сесия за десетдневната комплексна научно-осведомителна експедиция в Родопския край като изпълнение на тази основна задача на БАН, а именно: *да издирва, събира, съхранява, изследва и публикува народното ни творчество... Експедицията, както вече споменах, имаше научно-осведомителен характер и редом с това задача да изпълни някои постановления от резолюцията на Петия конгрес на БКП, решенията на февруарското съвещание за работата на културния фронт, Постановление 1608 на Министерския съвет за запазване на културните паметници и старини и на Протокол Хе 60 на Политбюро на ЦК на БКП за пропагандиране на постиженията на нашата култура... да опознае населението и неговия бит, като събере етнографски материали и предмети от веществената му култура, както и сведения за него... и т.н.*

са набелязани, но като широко и задълбочено проблематизиране са извън задачите на настоящия текст.

Проф. Влаева поставя и дава отговор на въпроси като: Какво представят турските записи? Какво ги определя като турски? Доколко те се вписват в общия контекст и характеристики на съответната музикалнофолклорна област или локална традиция? Поставя и проблема за разглеждането на тези записи в балкански контекст с общи и отличителни черти.

Тъй като темата на дисертационния ѝ труд е конкретизирана върху архивни документи, тя насочва вниманието си конкретно върху общите масиви и отделни примери, като ключовите думи в изследователския ѝ подход са „анализи, сравнения, систематизация“. Разкрит е аналитично цялостният масив и е илюстриран с отделни примери, като са сравнени конкретни материали, систематизирани са типовете документи и е посочена периодизацията им.

Оценка на приносите на дисертационния труд

Приемам посочените приносни насоки. Ще формулирам някои от акцентите в тях, които смятам за много важни, в следната последователност:

1) Текстът е първи опит за цялостно очертаване, преглед, анализ и систематизация на архивни материали от Музикалнофолклорния архив на Института за изследване на изкуствата, обозначени в него условно като „турски“. Изследвани са писмени и звукови документи, като са използвани 548 писмени записа, уточнено е, че на около две трети от тях са били направени звукозаписи (на грамофонни плочи и по-голяма част – на магнетофонни ленти). Въвеждането на този внушителен цялостен масив, включително с архивни звукозаписи, е поле за бъдещи изследвания и от други автори с интерес към тази тема.

2) Върху базата на изследваните архивни документи е предложена периодизация на етапите при събиране на музика на други общности, съответстваща на водещите идеи и приоритети от съответното историческо време.

3) Подбраните примери, които са анализирани, очертават разнообразието и същевременно някои общи черти в музикалната картина. Анализирани са традиционният и нов музикален инструментариум, който се използва за акомпанимент на песни или за солово изпълнение, като са посочени различните контексти на музициране.

4) Изтъкнати са парадигмите на функциониране като селско – градско, автентично – авторско, религиозно – светско, старо – ново. И в този контекст са очертани общи регионални характеристики, както и специфики в музиката на мюсюлмани, свързана със сакрални практики на ортодоксални и хетеродоксални общности.

5) Много важен е поставеният проблем за хибридността, която отразява диалога и взаимодействията между различните общности и социалната среда и е израз на модернизацията, документално подкрепена от тези архивни материали и авторските наблюдения от нашето съвремие. Така формулиран, този проблем би бил интересен също като тема на самостоятелно изследване.

Обобщено, трудът е важен и приносен с избора на своя обект за изследване и неговото разкриване, поставя различни фундаментални въпроси за музикологичната ни наука и музикалната култура през десетилетията, свързани с архивните материали и тяхната съдба, която запечатва историите на създаването им, съхраняване и каталогизиране, подходите към тяхното разкриване и т.н. И, което е много важно за всеки научен труд, дисертацията очертава и подсказва нови перспективни научни полета и възможности за изследване и интерпретации.

Заклучение

Имайки предвид казаното дотук, предлагам да **бъде присъдена научната степен „доктор на науките“ на проф. д-р ИВАНКА АСПАРУХОВА ВЛАЕВА-СТОЯНОВА** за дисертационния ѝ труд на тема **„Музика на мюсюлмани в България в архивни документи: анализи, сравнения, систематизация“**, проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.

23.09.2024

Рецензент: Проф. д.н. Елисавета Вълчинова-Чендова

REVIEW

by **Prof. Elisaveta Borisova Valchinova-Chendova, DSc**

Institut of Art Studies – BAS, Professional field 8.3. Music and dance art

in the procedure for the awarding of the scientific degree “Doctor of Science”

Scientific area 8. Arts, Professional field 8.3. Music and dance art

at the South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad

name of the dissertant:

Prof. IVANKA ASPARUHOVA VLAEVA-STOYANOVA, PhD

dissertation topic:

**„MUSIC OF MUSLIMS IN BULGARIA IN ARCHIVAL
DOCUMENTS: ANALYSES, COMPARISONS, SYSTEMATISATION“**

A short biographical information about the candidate

I have known Prof. Ivanka Vlaeva, PhD since she joined the Institute of Art Studies at BAS, we have worked together on various projects, and we have actively collaborated in the Musicology section of the Union of Bulgarian Composers. I am familiar with her writings and am respected by her rich activity as a musicologist and teacher. Her interests are in various areas of music history, cultural studies, ethnomusicology, and contemporary composers' works. The main focus of her scholarly work are topics related to Eastern traditional and contemporary musical cultures. She is the author of 4 monographic studies and numerous studies and articles published in foreign and Bulgarian publications. She actively participates in scientific conferences and other forums at home and abroad. Her book “Music along

the Silk Road (theoretical, historical and ethnomusicological studies)” (2009, 528 p.), awarded with the special prize of the Musicology Section of the UBC "Book of the Year 2009", is fundamental for Bulgarian science.

A few highlights of her professional life: After graduating from the National Academy of Music with a major in "History of music", she completed a three-year specialization in cultural studies at the Sofia University "St. Kliment Ohridski", scientific specialization in India (2004) and at the Music Conservatory in Thessaloniki (2012). Her first doctorate was defended at the Moscow Conservatory (1997). Related to her scientific activity is her work in the "Music" Sector of the Institute of Art Studies (2003 - 2012). She teaches at Sofia University, NBU and Shumen University, and since 2012 she has been a full-time professor at SWU "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. She has an active social and journalistic activity. She is a long-time member of the leadership of the "Musicologists" Section at the UBC, where she initiates and is involved in various creative projects and in the realization of the section's publications. She is a member of the editorial board of: Bulgarian Musicology Journal, Svetilnik Journal, Musicologist Journal, Rast Musicology Journal. She was the vice-chairman of the Bulgarian National Committee of ICTM (ICTMD).

Dissertation, abstract, and publication data

The dissertation is 390 pages long, including 204 pages of main text, contributions and 10 appendices. The abstract accurately summarizes the content of the work.

Publications related to the dissertation include the book "Traditional communities and archival documents. Music of Muslims in Bulgaria" (Blagoevgrad: Publishing House "Neofit Rilski", 2022, ISBN 978-954-00-0319-1), as well as 15 studies and articles in peer-reviewed scientific journals and collections in Bulgarian

and English, which are devoted to topics related to traditional communities and current issues of terminology in music science and education.

The attached card with completed individual scientometric indicators and their compliance with the minimum national requirements eloquently testifies to her great activity as a scientist and teacher.

Evaluation of the dissertation

The dissertation of Prof. Ivanka Vlaeva, PhD is dedicated to the music of the Muslim communities in Bulgaria and examines a very important and interesting question – what do the designated "Turkish" recordings (written and sound) represent in the general collections of the archival fund of the Institute of Art Studies - BAS and what musical images do they portray. These recordings were made in different decades of the 20th century by leading names in music-folk science. The work presents both her authorial experience and precision in working with archival materials and, what is very important, her in-depth approach in making sense of them in the indicated broad context. To these documents are added her personal observations on the contemporary presentation of the tradition, and, of course, many bibliographical sources are also used.

Prof. Vlaeva especially emphasizes that the designation "Turkish" has different meanings and the name is conditional, it includes: songs in Turkish language, which are sung by Turks, but also by Bulgarians, Gagauz, Yuruks and Tatars; songs recorded by informants who identified themselves as Turkish; songs and instrumental melodies with Turkish manner of performance such as intonation and means of expression; and also, songs that are sung by Bulgarians to Turks on some occasion. This is specified in the description of the archival documents.

The approach to the subject can be traced in the structure of the text, as well as in the periodization introduced in the entry of archival materials.

I accept the first chapter as an introduction, directing attention to the ethnic communities in Bulgaria, to their media image and the research interest in archival collections with such materials. Prof. Vlaeva's interest in topics related to different cultures and musical practices, as well as in the dialogue between cultural communities, in this case is also related to her personal experience – her work with these archival materials in the Musical Folklore Archive of the Institute and the description and disclosure of this archive also marks the beginning of her long-term research on the subject. Already in 2005, in a special issue of the "Bulgarian Musicology" Journal with texts dedicated to the Archive, her article "Archive records of Turkish music" was published (2005, No. 1, p. 75-91). In these two decades, her view of archival materials expanded with her personal impressions from meetings with informants and the presentation of traditional Turkish folklore in contemporary forums, which she purposefully and very actively implements.

The next two chapters are dedicated to the archival documents on music of traditional communities in Bulgaria from the first period to the 1950s. Prof. Vlaeva points out that in archival materials stored in the Music Folklore Archive of the Institute, together with the records of Bulgarian folklore in fieldwork materials from the beginning of the 20th century, the first musical samples of other communities are documented with comments and records. They were recorded by different folklorists and in different areas of Bulgaria. These decades are indicated as the initial stage in the collecting activity. The collection is rich, enriched in the following decades, and has archival materials for various ethnic communities – Gagauz, Vlachs, Pomaks, Greeks, Jews, Karakachans/Kutsovlachs/Aromanians, Russians, Tatars, Turks, Gypsies/Roma. After the pioneering systematic work of Raina Katsarova in the 1920s and the interest shown by some researchers in documenting the songs of the Bulgarian Mohammedans – the Pomaks, I will add that a particularly important fact in this direction is the complex ten-day Rhodope expedition in July

1953 and the printed collection with the materials from it. This expedition is a strategic public and scientific project of the BAS. In the following decades, recording activity was also largely dependent on cultural politics. In this sense, the documents to the 1950s are particularly interesting to me. They largely bear the authenticity of the tradition, which is better preserved in closed communities. With the beginning of the organized movement of gatherings, singing contests, regional and local festivals in the 1960s, as Prof. Vlaeva points out, these forums are the main place where folklore performances are documented. In practice, the fieldwork recordings are from the stage performance of musical folklore already as a form of artistic self-activity, which is pre-selected. And here another circle of important topics is outlined, which are marked, but as a broad and in-depth problematization are beyond the tasks of the present text.

Prof. Vlaeva asks and answers questions such as: What do the Turkish records represent? What defines them as Turkish records? How well do they fit into the general context and characteristics of the relevant music-folklore area or local tradition? It also poses the topic of considering these records in a Balkan context with common and distinctive features.

As the topic of the dissertation is concretized on archival documents, she focuses her attention specifically on general arrays and individual examples, the key words in her research approach being "analyses, comparisons, systematization". The general array is revealed analytically and illustrated with individual examples, comparing specific materials, systematizing document types and indicating their periodization.

Evaluation of the dissertation contributions

I accept the contributions of the dissertation. I will formulate some of the highlights, which I consider very important, in the following sequence:

1) The text is the first attempt at a comprehensive outline, review, analysis, and systematization of archival materials from the Musical Folklore Archive of the Institute of Art Studies, conditionally labeled herein as "Turkish." Written and sound documents were studied, using 548 written records, it was specified that about two-thirds of them were sound recordings (on gramophone records and the greater part on magnetic tapes). The introduction of this impressive comprehensive array, including archival sound recordings, is a field for future research by other authors with an interest in this topic.

2) Based on the studied archival documents, a periodization of the stages in the collection of music from other communities is proposed, corresponding to the leading ideas and priorities of the historical time.

3) The selected examples that have been analyzed outline the diversity and at the same time some common features in the musical picture. Traditional and new musical instruments used to accompany songs or for solo performance are analyzed, and the different contexts of music-making are indicated.

4) The paradigms of functioning such as rural - urban, authentic - authorial, religious - secular, old - new are highlighted. And in this context, common regional characteristics as well as peculiarities in music of Muslims related to sacred practices of orthodox and heterodox communities are outlined.

5) Very important is the issue of hybridity, which reflects the dialogue and interactions between different communities and social environments and is an expression of modernization, documented by these archival materials and the authors' observations of our times. Formulated in this way, this topic would also be interesting as a topic of independent research.

In summary, the thesis is important and contributory in its object of study and its disclosure, posing various fundamental questions for our musicological science and musical culture over the decades related to archival materials and their existence,

which captures the histories of their creation, preservation and cataloguing, approaches to their disclosure, etc. And, very importantly for any scholarly work, the thesis outlines and suggests new promising scientific fields and possibilities for research and interpretation.

Conclusion

Considering the above, I propose **to award the scientific degree “Doctor of Science” to Prof. IVANKA ASPARUHOVA VLAEVA-STOYANOVA, PhD for her dissertation "Music of Muslims in Bulgaria in archival documents: analyses, comparisons, systematization"**, Professional field 8.3. Music and Dance Art.

23 September 2024

Reviewer: Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova, DSc